

Öhrlings

PRICEWATERHOUSECOOPERS

Revisionsrapport

Granskning avseende skolornas arbete för att
främja likabehandling

Hofors kommun

Januari 2009

Mattias Norling

Louise Cedemar

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1 Inledning	2
1.1 Bakgrund	2
1.2 Uppdrag och revisionsfrågor	2
1.3 Metod och genomförande.....	2
2 Mål- och styrdokument	4
3 Iakttagelser	4
3.1 Likabehandlingsplaner	4
3.2 Enkätresultat	6
3.3 Hagaskolan, intervjuer.....	9
3.4 Värnaskolan, intervjuer	10
4 Analys och bedömning.....	11

Sammanfattning

Från och med 1 april 2006 har skolornas ansvar avseende likabehandlingsarbete förtydligats i och med lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Lagen förtydligar och förstärker verksamheternas ansvar och ställer krav på ett aktivt och målinriktat arbete i syfte att främja barns och elevers lika rättigheter. Följande granskning har till syfte att granska i vilken utsträckning ett urval av skolorna i Hofors kommun lever upp både till den nya lagens intentioner och till skollagens (1985:1100) intentioner avseende kränkande behandling.

Den övergripande revisionsfrågan i denna granskning har varit om barn- och utbildningsnämnden har *tillräckliga rutiner för att motverka kränkande behandling och främja likabehandling*.

Bedömningen i förhållande till revisionsfrågan är att nämnden inte har tillräckliga rutiner för att motverka kränkande behandling. Det finns inte någon tillräcklig beskrivning i skolplanen av hur skolorna ska arbeta för att motverka kränkande behandling och uppföljningen av likabehandlingsarbetet i kvalitetsredovisningen är heller inte tillräcklig.

Konstaterade förbättringspunkter är:

- Skolplanen bör separeras från budgeten och kompletteras med en tydligare beskrivning av hur kommunen tänker arbeta för att nå läroplanens mål och kommunens egna inriktningsmål.
- Bedömningen är att likabehandlingsplanerna bör utvecklas. Framför allt är det delarna som handlar om att göra tydliga analyser/riskbedömningar av de områden som skolan behöver arbeta med för att motverka kränkande behandling.
- Hagaskolan bör samordna likabehandlingsplanen och handlingsplanen mot mobbning till ett och samma dokument.
- Skolorna behöver stärka förankringsarbetet av likabehandlingsplaner och arbetet mot kränkande behandling hos eleverna på skolorna. Det är inte många av de på enkäten svarande eleverna som känner till det arbete som bedrivits på skolorna.
- Det är 15 procent av de svarande eleverna som uppger att det finns elever som mobbas av vuxen personal på skolorna. Bedömningen är att det måste föras en diskussion om vad som är att betrakta som kränkande behandling och mobbning på skolorna samt vilka åtgärder som ska vidtas vid inträffade fall.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Från och med 1 april 2006 har skolornas ansvar avseende likabehandlingsarbete förtydligats i och med lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Lagen förtydligar och förstärker verksamheternas ansvar och ställer krav på ett aktivt och målinriktat arbete i syfte att främja barns och elevers lika rättigheter.

På uppdrag av revisorerna i Hofors kommun har Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB genomfört en granskning av skolornas arbete med och förutsättningar för att motverka mobbning och främja likabehandling i grundskolan.

Följande granskning har till syfte att granska i vilken utsträckning ett urval av skolorna i Hofors kommun lever upp både till den nya lagens intentioner och till skollagens (1985:1100) intentioner avseende kränkande behandling. Skollagen fastställer att den som verkar inom skolan aktivt ska ”motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.” Regler som tydligt anger att all kränkande behandling skall motverkas finns även i arbetsmiljölagen och arbetsmiljöförordningen med anvisningar. I detta sammanhang likställs elever i skolan med arbetstagare.

1.2 Uppdrag och revisionsfrågor

Granskningens revisionsfråga är: har barn- och utbildningsnämnden *tillräckliga rutiner för att motverka kränkande behandling och främja likabehandling?*

Kontrollfrågor:

- i vilken omfattning upplever eleverna att mobbning förekommer
- om eleverna vet vart de skall vända sig om de är utsatta för mobbning
- om eleverna upplever att de får tillräckligt stöd när mobbning förekommer
- om eleverna har kunskap om likabehandlingsplanen
- på vilket sätt kommunens skolplan och andra styrdokument behandlar mobbning
- barn- och utbildningsnämndens uppföljning vad gäller mobbningsfrågor
- hur man i praktiken arbetar på skolorna för att motverka mobbning

1.3 Metod och genomförande

Hagaskolans, Värnaskolans och Petreskolans (4-6 samt 7-9) likabehandlingsplaner har samlats in, granskats och bedömts utifrån ett antal bedömningskriterier. En fördjupad

Öhrlings

---

granskning har gjorts på två skolor, Hagaskolan och Värnaskolan. På dessa skolor har intervjuer genomförts med rektorer, elever och pedagogisk personal.

En webbenkät har skickats ut till samtliga elever i år 5 till år 9 på Petreskolan, Hagaskolan, Bodåsskolan samt Solbergaskolan. Granskningen har också innefattat övrig aktuell dokumentation såsom skolplan och utvärderings- och uppföljningsdokument.

2 Mål- och styrdokument

För Hofors kommuns grundskolor är kommunens skolplan densamma som budgeten för 2008. I budgetdokumentet/skolplanen finns hänvisningar till nationell lagstiftning och läroplanen. Budgeten anger vidare de krav som gäller för skolverksamheten i kommuner i allmänhet. Som inriktningsmål gäller att ”barnet/eleven ska uppnå en gynnsam utveckling och ett bättre resultat och därmed få större handlingsfrihet i framtida studie- och yrkesval.”

Det finns i budgeten angivet följande effektmål:

- Alla elever ska höstterminen år 2008 ha en väl fungerande individuell utvecklingsplan grundad på läroplanernas processer.
- Andelen elever i årskurs två som av pedagoger bedömts ha uppnått tillräcklig läs- och skrivutveckling ska vara minst 85 procent.
- Andelen elever i årskurs fem som har godkända resultat i nationella prov i svenska, engelska och matematik ska öka till minst 85 procent år 2008 och minst 90 procent år 2011.
- Andelen elever som är behöriga till gymnasiet ska öka till minst 90 procent år 2008 och till minst 95 procent år 2011.
- Meritvärdet i årskurs nio ska öka till riksnittet år 2011.

Det finns inte något angivet i budgetdokumentet/skolplanen om likabehandlingsarbetet eller arbetet med värdegrundsfrågor. Det finns inte heller angivet hur inriktnings- och effektmålen ska uppfyllas.

3 Iakttagelser

3.1 Likabehandlingsplaner

Vi har begärt in likabehandlingsplaner från samtliga grundskolor i kommunen. Enligt Skolverket som tagit fram råd för likabehandlingsarbetet¹ ska likabehandlingsplaner utformas efter varje verksamhets behov för att den ska kunna fungera på ett ändamålsenligt sätt. Därför kommer likabehandlingsplaner alltid att skilja sig något åt från skola till skola. Viktiga delar i arbetet med likabehandling är enligt Skolverket exempelvis:

---

¹ Skolverket, *Allmänna råd och kommentarer För arbetet med att främja likabehandling*, 2006.

- konsekvent ställningstagande mot alla former av kränkande behandling,
- tydlig anknytning till kartläggning av behov (riskbedömning),
- beskrivning av det förebyggande arbetet,
- uttrycker ansvarsförhållandet, samt
- att de vuxna är kunniga och engagerade i arbetet.

Likabehandlingsplanerna har granskats och jämförts utifrån kriterierna ovan samt andra kriterier som Skolverket satt upp för likabehandlingsplaner.

	Uttrycker tydligt avståndstagande mot kränkande behandling	Uttrycker ansvarsförhållandet	Tydlig anknytning till kartläggning av behov (riskbedömning)	Redovisning av planerade, konkreta åtgärder	Beskrivning av: förankringsprocess (hos föräldrar/elever)
Petreskolan (7-9)	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Hagaskolan	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Värnaskolan	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja

	Beskrivning av det förebyggande arbetet	Beskrivning av akuta åtgärder (både kränkning elev-elev o lärare-elev)	Beskrivning av uppföljande insatser	Beskrivning av dokumentation (och vems ansvar detta är)	Beskrivning av att vårdnadshavare ska informeras
Petreskolan (7-9)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Hagaskolan	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej
Värnaskolan	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Petreskolan och Värnaskolan har likadana likabehandlingsplaner. Hagaskolan har en egen likabehandlingsplan. Det kriterium som inte finns tillräckligt beskrivet i de granskade likabehandlingsplanerna är kartläggning/analys av den situation som råder på skolan idag. Planerna för Petreskolan och Värnaskolan innehåller de flesta områden som Skolverket efterfrågar men samtidigt är planerna mycket kortfattade och det är mest i punktform som beskrivningar görs. Förankringsprocessen till föräldrar och elever finns beskriven översiktligt som att information ska lämnas vid utvecklingssamtal och liknande. Däremot saknas det en beskrivning av hur elever och föräldrar har engagerats och informerats.

Likabehandlingsplanen för Hagaskolan är mer omfattande rent textmässigt men saknar de delar som handlar om insatser vid upptäckta fall av mobbning (beskrivning av åtgärder, dokumentation m.m.). Det finns dock i likabehandlingsplanen en hänvisning till

”mobbningsplanen” som innehåller en beskrivning av insatser som ska göras vid upptäckta fall av mobbning.

Ingen av planerna har en bifogad blankett för dokumentation av inträffade fall av kränkande behandling. Det finns inte heller någon tydlig hänvisning i planerna till mall för dokumentation.

Uppföljning av likabehandlingsplanerna ska enligt Skolverkets riktlinjer göras i kvalitetsredovisningen som skolorna upprättar. I kvalitetsredovisningen för Hofors kommun finns redogörelse av att likabehandlingsplaner har tagits fram och att de ska utvärderas och revideras årligen. Det finns inte någon tydlig uppföljning av hur likabehandlingsarbetet har bedrivits eller vilket resultat det har givit. Under området mobbning finns dock en redogörelse för vilket arbete som har bedrivits när det gäller att förebygga mobbning.

I kvalitetsredovisningen finns också resultatet från en elev- och föräldraenkät. Frågor har ställts om trivseln i skolan och eventuell mobbning. När det gäller mobbning redovisas resultatet för flera år.

Har du blivit utsatt för mobbning under det senaste året? (svar i procent)

	Ja	Nej
År 3 – 9 2007	12	88
År 3 – 9 2006	12	88
År 3 – 9 2005	21	79

Åren 2006 och 2007 är det 12 procent av de svarande eleverna som uppger att de har blivit utsatta för mobbning. I jämförelse med år 2005 är det en minskning.

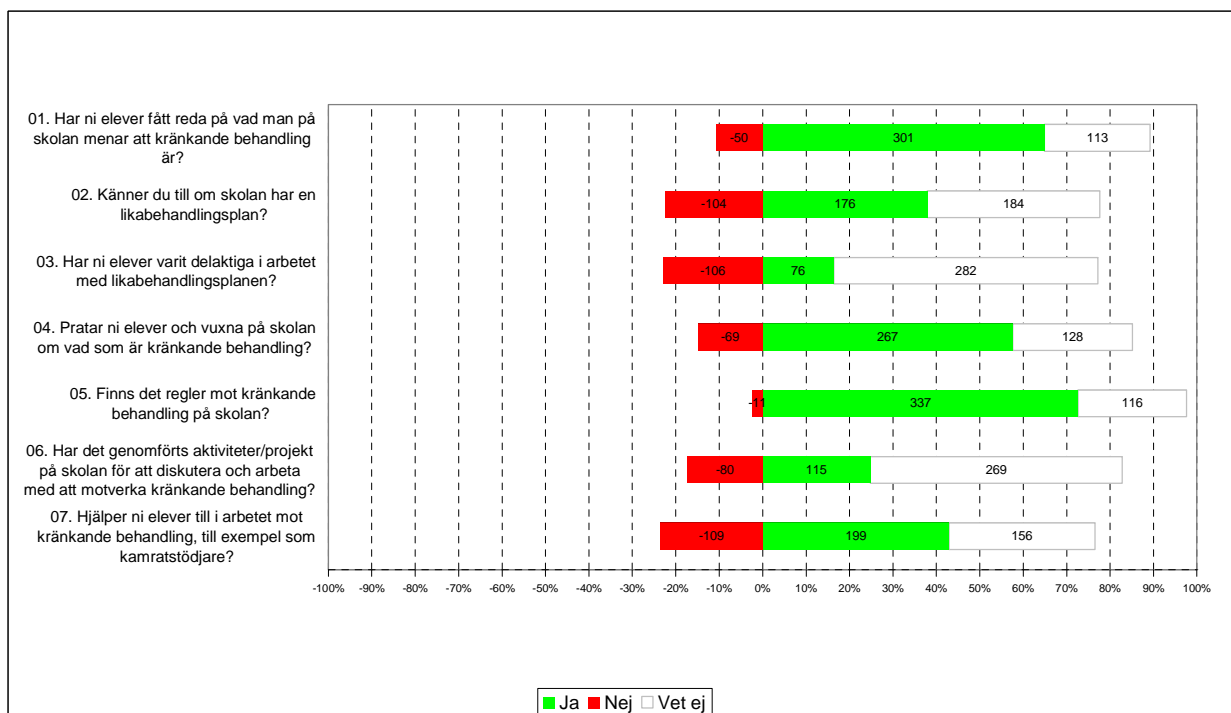
3.2 Enkätresultat

En webbenkät har skickats ut till samtliga elever i år 5 till år 9 på Petreskolan, Hagaskolan, Bodåsskolan samt Solbergaskolan. Resultatet redovisas här på sammantagen nivå (Hofors kommun). Eleverna har fått svara på frågor om de känner till olika delar av likabehandlingsarbetet – exempelvis om skolan har en likabehandlingsplan eller om de vet att det finns elever som är mobbade.

Siffrorna i staplarna är antalet svar i respektive kategori, längst ned redovisas andelen (procent) svar i respektive kategori.

Redovisning av svar från elever angående likabehandlingsarbetet (fråga 1-7).*

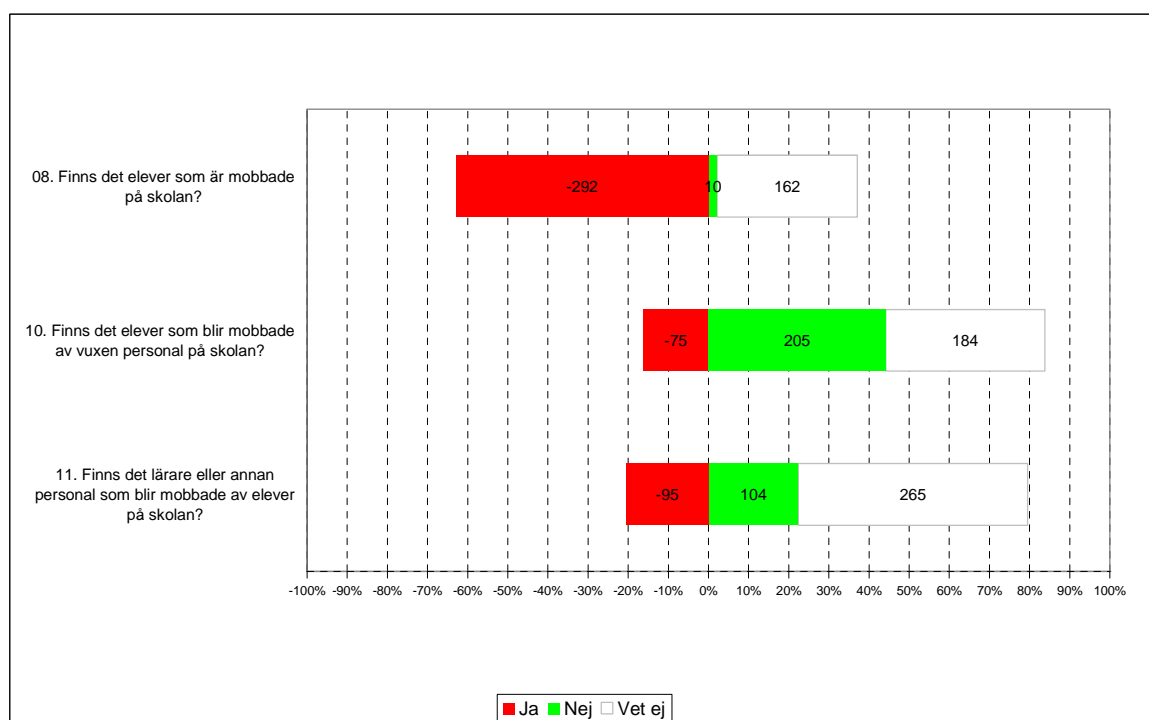

* Den vänstra sidan av diagrammet är de negativa svaren (röda staplar), den högra sidan är de positiva svaren (gröna staplar) och de som svarat vet ej (ofärgade staplar).

De flesta av de svarande eleverna (65 procent) uppger att de har fått reda på vad man på skolan menar med kränkande behandling. Det är samtidigt inte fler än 38 procent som känner till om skolan har en likabehandlingsplan. Drygt 70 procent av eleverna har svarat ja på frågan om det finns regler mot kränkande behandling på skolan.

Det verkar finnas en dålig förankring av likabehandlingsarbetet bland eleverna. Endast ungefär 15 procent av eleverna anser att de som elever har varit delaktiga i arbetet med likabehandlingsplanen, 22 procent har svarat att eleverna inte har varit delaktiga och drygt 60 procent har svarat vet ej på frågan. Det är också en låg andel av de svarande som uppger att det har genomförts aktiviteter/projekt på skolan för att diskutera och arbeta med att motverka kränkande behandling.

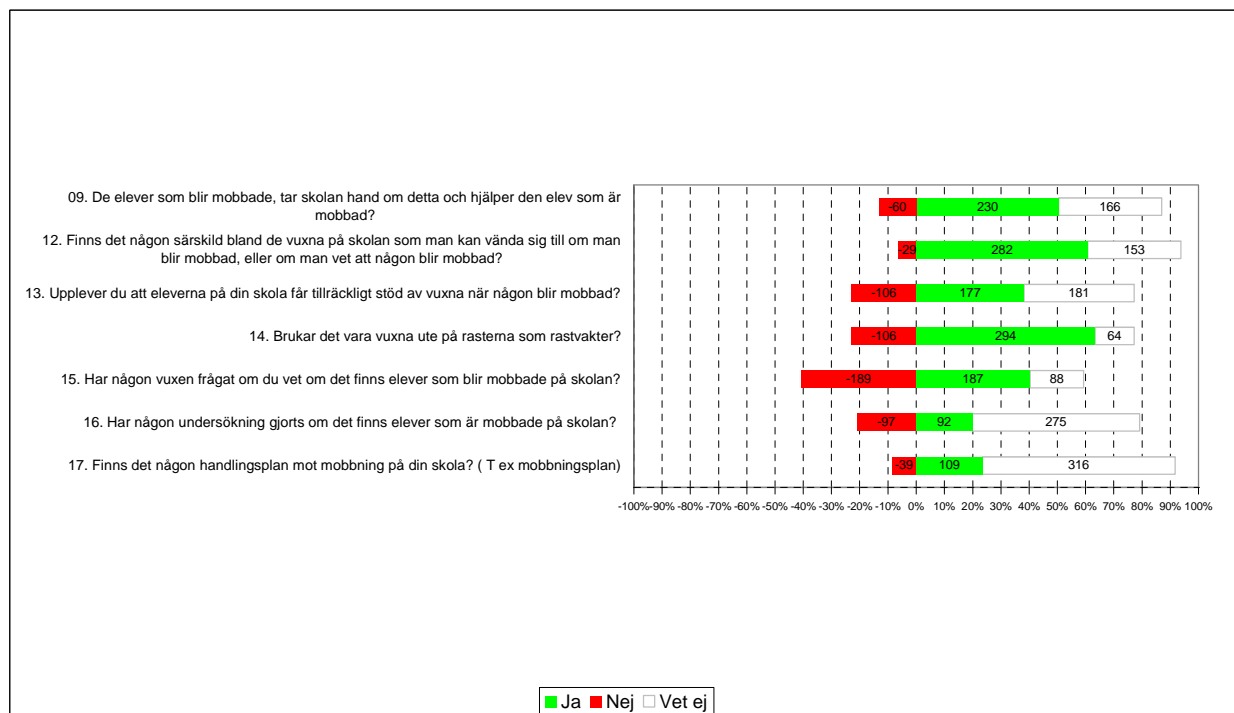
Redovisning av svar från elever angående likabehandlingsarbetet (fråga 8, 10-11).*

* Den vänstra sidan av diagrammet är de negativa svaren (röda staplar), den högra sidan är de positiva svaren (gröna staplar) och de som svarat vet ej (ofärgade staplar).

En stor andel av de svarande (63 procent) uppger att det finns elever på skolan som är mobbade. Det är 15 procent av de svarande som uppger att det finns elever som mobbas av vuxen personal på skolan samt 20 procent som uppger att det finns lärare eller annan personal som blir mobbade av elever på skolan.

Redovisning av svar från elever angående likabehandlingsarbetet (fråga 9, 12-17).*

* Den vänstra sidan av diagrammet är de negativa svaren (röda staplar), den högra sidan är de positiva svaren (gröna staplar) och de som svarat vet ej (ofärgade staplar).

Det är 13 procent av de svarande som anser att skolan inte tar hand om och hjälper elever som är mobbade, även om det är en relativt låg andel är detta en viktig iakttagelse.

Den fråga där flest elever har svarat ja är om det brukar vara vuxna ute på rasterna som rastvakter. Här har 64 procent av eleverna svarat ja. Samtidigt är det 23 procent av eleverna som svarat nej på den frågan. Det är drygt 60 procent av de svarande som vet om att det finns någon särskild person bland de vuxna på skolan som de kan vända sig till om de blir mobbade eller vet någon annan som blir mobbad. När det gäller undersökningar om mobbning är det många av de svarande som inte vet om det görs sådana undersökningar. 22 procent av de svarande anser att skolan inte ger tillräckligt stöd till elever som blir mobbade.

3.3 Hagaskolan, intervjuer

Elever

De intervjuade eleverna tycker inte att det inträffar särskilt många händelser som är kränkande behandling på skolan. Om de skulle upptäcka någon form av mobbning eller kränkande behandling så skulle de vända sig till mobbningsgruppen.

När det gäller likabehandlingsplanen så vet inte eleverna om de har sett denna. De hänvisar istället till en ”lapp” där det fanns regler för hur de ska uppträda mot varandra. Överlag tycker eleverna inte att de pratar om det här med kränkande behandling så ofta. Däremot uppger de att elevenkäter har gått ut och att de har svarat på dessa.

Personal

Enligt intervjuad personal vid skolan har det under det senaste året varit färre inträffade fall av mobbning och kränkande behandling än tidigare. Det finns ett mobbningsteam på skolan och detta team ansvarar för att dokumentera inträffade fall av mobbning.

Arbetet med likabehandlingsplanen har bedrivits av en grupp på skolan. Inför detta år kommer planen att arbetas om enligt de intervjuade. Den nu gällande har enligt dem varit lite för mycket av beskrivning av vad de gör på skolan. Den nya ska göras mer konkret och bli möjlig att använda som ett verktyg för lärarna i det dagliga arbetet.

Eleverna har enligt de intervjuade arbetat med likabehandlingsplanen i smågrupper. Planen har inte tagits upp på föräldramöten ännu. Uppföljning av trivseln på skolan görs via en enkät som går ut till eleverna varje år.

Rastvakter finns på skolan enligt de intervjuade, men samtidigt så anser de att det är svårt att hålla uppsikt över eleverna vid alla tillfällen.

3.4 Värnaskolan, intervjuer

Elever

De intervjuade eleverna känner till trivselreglerna på skolan och vad som menas med kränkande behandling men är mindre medvetna om likabehandlingsplanen och vad denna innebär. När det gäller inträffade fall av mobbning så uppger de intervjuade eleverna att de skulle säga till klassläraren eller någon annan vuxen på skolan om de upptäcker eller blir utsatta för mobbning.

Personal

Enligt de intervjuade brister skolplanen i tydlighet. Den innehåller inte tillräckligt tydliga beskrivningar av hur de på skolorna förväntas arbeta för att uppnå målen.

Enligt de intervjuade lärarna finns det problem på skolan i form av ett ”hårt språk och att barnen kallar varandra för fula ord”. Men mestadels handlar det om denna form av verbal kränkning. Det finns rastvakter ute på rasterna enligt ett schema. Samtidigt uppger de intervjuade att det är en stor skolgård vilket gör det svårt att bevaka hela skolgården, lärarna anser sig inte ha den tid som krävs för att garantera uppsikt hela tiden.

Likabehandlingsplanen har enligt de intervjuade tagits fram i samarbete med elever och föräldrar. Rektorn har varit i alla klasser och berättat om planen och lärarna har informerat barnen om detta. Föräldrarna har informerats dels via det föräldraråd som finns upprättat och dels via föräldramöten. En informationsskrift går också ut en gång per år till alla föräldrar och där finns information om likabehandlingsarbetet. De intervjuade känner sig också nöjda med de rutiner som finns och känner sig trygga i arbetet med att förebygga kränkningar.

Samarbetet med andra berörda myndigheter vid mobbning och andra händelser brister enligt de intervjuade. Samarbetet mellan skolan och individ- och familjeomsorg kan enligt de intervjuade förbättras.

Det genomförs enligt de intervjuade elevenkäter som sammanställs till kvalitetsredovisningen. Enkätresultatet ligger också till grund för åtgärder i skolans lokala arbetsplan.

4 Analys och bedömning

Granskningens revisionsfråga är: *har barn- och utbildningsnämnden tillräckliga rutiner för att motverka kränkande behandling och främja likabehandling?*

Bedömningen i förhållande till revisionsfrågan är att nämnden inte har tillräckliga rutiner för att motverka kränkande behandling. Det finns inte någon tillräcklig beskrivning i skolplanen av hur skolorna ska arbeta för att motverka kränkande behandling och uppföljningen av likabehandlingsarbetet i kvalitetsredovisningen är heller inte tillräcklig.

Styrning och uppföljning

Det är viktigt att kommunen har en skolplan som tydligt anger hur kommunen avser arbeta för att nå upp till läroplanens mål. Inriktningsmål och effektmål är viktiga i arbetet med att förbättra skolan men det är lika viktigt att i en skolplan precisera hur kommunen avser arbeta för att nå upp till målen. Bedömningen är att skolplanen bör separeras från budgeten och kompletteras med en tydligare beskrivning av hur kommunen tänker arbeta för att nå läroplanens mål och kommunens egna inriktningsmål. I det kommunövergripande styrdokumentet, skolplanen, finns det inte angivet hur kommunen/skolorna ska arbeta för att nå upp till de mål som finns i läroplanen och i kommunen.

Det bedöms som positivt att det görs uppföljning av trivseln och förekomsten av mobbning i den kommungemensamma kvalitetsredovisningen.

Likabehandlingsplaner

Det är viktigt att skolornas likabehandlingsplaner beskriver hur skolorna ska arbeta för att motverka kränkande behandling. Bedömningen är att likabehandlingsplanerna bör utvecklas. Framför allt är det delarna som handlar om att göra tydliga analyser/riskbedömningar av de områden som skolan behöver arbeta med för att motverka kränkande behandling. Det saknas också beskrivningar av hur elever och föräldrar har engagerats och ska engageras i arbetet mot kränkande behandling.

Hagaskolan har en likabehandlingsplan som inte beskriver de insatser som ska göras vid upptäckta fall av mobbning eller kränkande behandling. Istället hänvisas i planen till handlingsplanen mot mobbning. Bedömningen är att dessa planer bör samordnas till ett och samma dokument. Det finns inte någon tydlig hänvisning till blankett eller mall för dokumentation vid upptäckta fall av mobbning.

Arbetet för att motverka kränkande behandling

Att döma av enkätsvaren finns det en otillräcklig förankring av arbetet mot kränkande behandling och likabehandlingsplanerna hos eleverna. Det är inte många av de svarande som känner till det arbete som bedrivits på skolorna. Denna bild stämmer inte riktigt överens med den bild som de intervjuade lärarna ger av hur eleverna engagerats i arbetet. Bedömningen är att skolorna behöver stärka förankringsarbetet hos eleverna på skolorna.

Det är 15 procent av de svarande eleverna som uppger att det finns elever som mobbas av vuxen personal på skolorna. Bedömningen är att detta bör tas på allvar på skolorna. Det måste föras en diskussion om vad som är att betrakta som kränkande behandling och mobbning samt vilka åtgärder som ska vidtas vid inträffade fall.